

Kuleli Vak'ası

Şehir ve İrfan
Araştırmaları Merkezi

Darbeci cemiyetin reisi Bayezid Medresesi müderrisi Şeyh Ahmed Efendi idi

Kuleli Vak'ası, 1859'da Padişah Abdülmecid iktidarına yönelik gerçekleştirilen isyan ve suikast girişimidir. Tanzimat'ın uygulanışı, Kırım Savaşı'ndan devletin ekonomik durumunun kötüleşmesi ile toplumun üst düzeyinde görülen batılı yaşamın getirdiği lüks hayat özentisine duyulan tepkiler, isyanın sebepleri arasında gösterilmektedir. İstedikleri makamlara getirilmemiş bir gurup asker ile mülkiyeli, devletin idaresini beğenmeyerek, bunları ıslah etmek amacıyla 1859 yılının başlarında gizli bir topluluk oluşturdular. Cemiyet, Abdülmecid'in padişahlığına son vermeyi amaçlamaktaydı. Askerin ileri gelenlerinden Kafkas kökenli Bâb-ı Seraskeri Dâr-ı Şura Reisi Hüseyin Daim Paşa, Tophane kâtiblerinden Ârif Bey, Arnavut Cafer-dem Paşa, Tophane müftüsü Bekir Efendi, Süleymaniyeli Şeyh Ahmed Efendi, İmalat Meclisi a'zâsından Binbaşı Rasim Efendi, Hezargradlı Şeyh Feyzullah Efendi, Fatih Medresesi hocalarından Nasuhi Efendi ile Tophane müşirliğine mensub takriben yirmi beş kişi cemiyetin kuruluşunda etkiliydi. Bayezid Medresesi müderrisi Süleymaniyeli Şeyh Ahmed Efendi cemiyetin reisiydi. Bir saltanat darbesiyle ülkenin kaderini değiştireceğine inanan cemiyet,

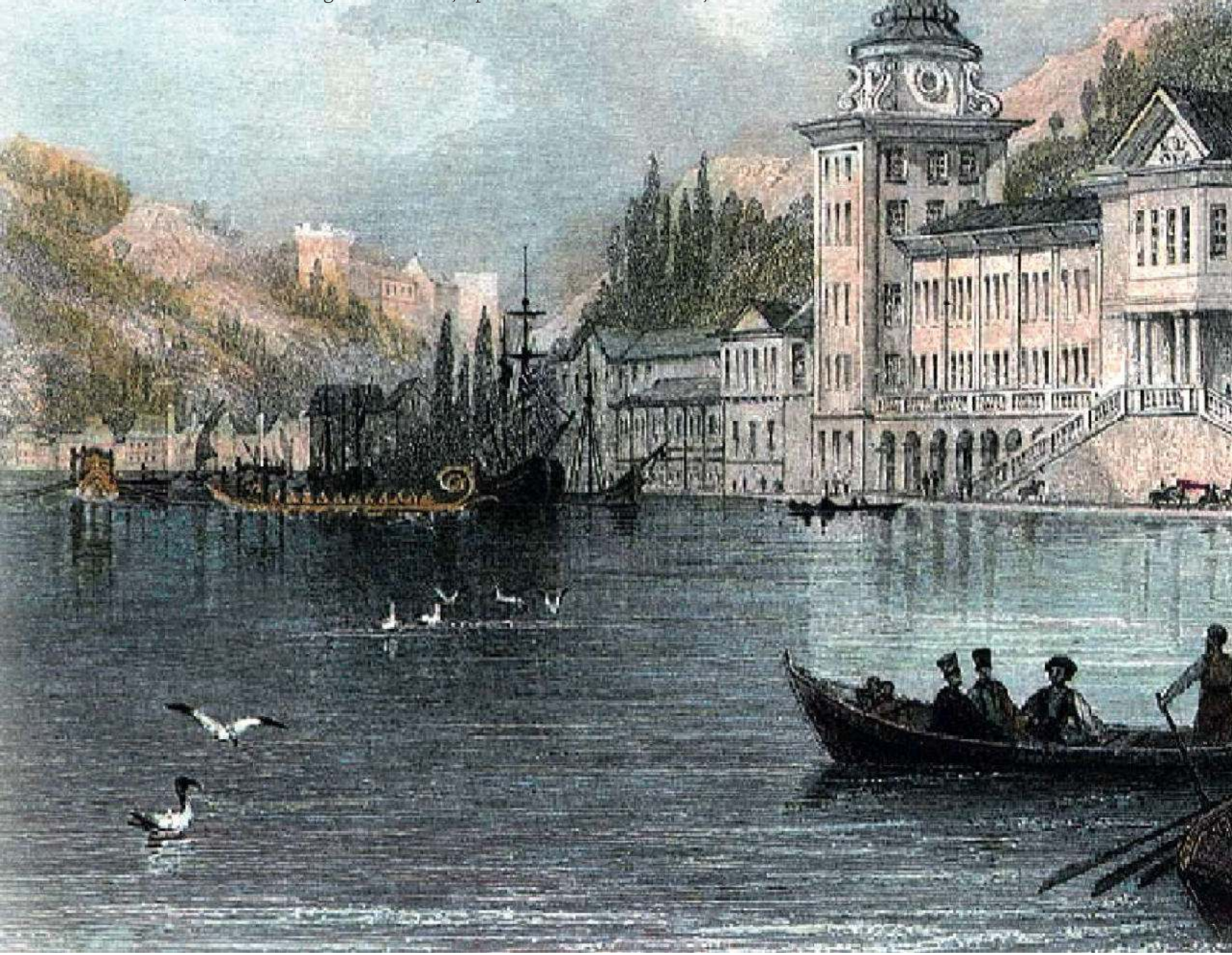
Abdülmecid'e karşı suikast tertiplemeyi düşünmekte idiler.

Nüfusundan ve parasından yararlanmak için Ferik rütbesindeki Hüseyin Daim Paşa cemiyete alınarak başkan vekilliğine atanmıştı. Cemiyetin en etkin üyesi ise genel sekreter konumunda bulunan Tophane-i Amire kâtiplerinden Arif Bey'di. Arif Bey, cemiyet adına propaganda yapma, beyanname yazma ve taraftar toplamaktan sorumlu idi. Hareketin başarılı olabilmesi için askeri bir desteğe ihtiyaç duyan cemiyet üyeleri, Cafer-dem Paşa ve Rasim Bey kumandanları da cemiyetin içerisine aldılar. Cemiyet, halk desteğini sağlamak için Hezargradlı Şeyh Feyzullah ile Kütahyalı Şeyn İsmail gibi nüfuslu kişileri yanlarına çektiler. Cemiyete üye olanlardan "Süleymaniyeli Şeyh Ahmed ile aramdaki ahdi kabul ettim ve ben muâhid bir fedaiyim" ibaresi yazılı bir taahhütname alıyordu. Ancak cemiyetin kuruluşu, amacı ve faaliyetleri, cemiyete Arif Bey'ce davet edilen Mirliya Hasan Paşa tarafından hükümete ihbar edilmiştir. Paşa taraftar görünerek Arif Bey'den bilgi alır ve bunu Serasker Rıza Paşa'ya haber verir. Cemiyet, 16 Safer 1276 (14 Eylül 1859) tarihinde Cemiyet üyeleri, Kılıç Ali Paşa Camii'nde toplantıdayken ani bir baskınla hükümet tarafından yakalanırlar. Cemiyetin açığa çıkmasını sağlayan Hasan Paşa ferikliğe yükseltilir. Suikast tertipleyenler suçüstü yakalanarak, Çengelköy'deki Kuleli Kışlası'na (bugünkü Kuleli Askeri Lisesi merkez binası) konulur. Yakalananların ifadelerinden anlaşılıyor ki; ayaklanma başlayınca patrikhaneye, elçiliklere ve halka hitaben Ârif Bey aracılığıyla bildiriler dağıtıldığı, Câfer-dem Paşa'nın, Arnavut askerler ile kontrolü

sağlamakla görevlendirildiği, İmalât Meclisi Reisi Râsim Bey, fedai grubu ile telgraf tellerini keserek haberleşmeyi önlemeyi planlandığı anlaşılmıştır. Ayrıca Tophâne müftüsü Bekir Efendi'den de gerekli desteğin alınması, Ferik Hüseyin Dâim Paşa'nın 1859'da Kafkasya'dan İstanbul'a gelen ve işsiz olan Çerkezler'i ikna ederek cemiyet tarafına çekmeyi, cemiyetin şeriat için mücadele ettiğini, ulemâ ve halkı da saflarına almayı planlamışlardır. Sadrazam Mehmed Emin Ali Paşa başkanlığında Şeyhülislam Mehmed Sadeddin Efendi, Serasker Rıza Paşa, Meclis-i Âli-i Tanzimât Reisi Mehmed Paşa, Meclis-i Vâlâ Reisi Yusuf Kamil Paşa ve Dar-ı Şûrâ-yı Askeri Reisi Mustafa Zarif Paşa'dan oluşan bir divan-ı mahsus Cemiyet üyelerinin yargılanması için kurulmuştur. Mahkemenin katipliğini de o esnada Meclis-i Vâlâ ikinci katipliğinde bulunan Midhat Efendi (Paşa) yapmıştır. Birinci derecede suçlu bulunan Şeyh Ahmed Efendi, Ferik Hüseyin Daim Paşa, Cafer-dem Paşa, Ârif Bey ve Binbaşı Rasim Bey idama mahkûm edilir. Diğerleri sırasıyla kürek, kalebend ve sürgün cezalarına çarptırılır. .

İdam cezaları Sultan Abdülmecid tarafından müebbet kalebentliğe (bir kalede yaşamak zorunda bırakılmaya) çevrildi. Yalnız Câferdem Paşa, Bâb-ı Seraskerî'de sorgulandıktan sonra Kuleli Kışlası'na götürülürken kayıktan kendisini atarak intihar etmiştir. Diğer sanıklardan orduda bulunanlar görevlerinden atılarak hapis ve sürgün cezasına çarptırıldılar. Bir gurup da Limni ve Rodos adalarına sürüldü.

1856 Islahat Fermanı ile gayrimüslimlere bir takım hakların tanınmasından rahatsızlık duyanların başlatmış olduğu bu tepki meydan gelmeden kontrol edildiği halde, daha sonra Yeni Osmanlılar ve Jön Türkler adıyla gündeme gelecek olan hareketler üzerinde tesirli olmuştur. Bu cemiyetin üyeleri arasında Tanzimat şairlerinden Şinasi'nin de olduğu belirtilir. Öyle ki Nâmık Kemal, bu vak'ayı bir hürriyet girişimi olarak yorumlamış, olayı düzenleyenlerin vekiller heyetince gizli şekilde muhâkeme edilmesinin Gülhane Hatt-ı Hümayunu'ndaki hukukî esaslara aykırı olduğunu ifade etmiştir.

KAYNAKÇA

Uluğ İğdemir, Kuleli Vak'ası Hakkında Bir Araştırma, Ankara: TTK, 2009. Muharrem Varol, "Kahramanmaraş Kalebendliği ve Kuleli Vak'asının Baş Aktörü Süleymaniyeli Şeyh Ahmed'e Dair Bilinmeyenler" Tasavvuf İlimleri Akademik Araştırma Dergisi, 2014, 1, 97-143; Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi, Ankara 1988, VI, 95-97; Zeki Velidi Togan, "Kuleli Vak'ası", C.26, s.187-190; Zeki Velidi Togan, Karpat, İslâm'ın Siyasallaşması, trc. Şiar Yalçın, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s.101-102; Uluğ İğdemir, "Kuleli Vak'ası Hakkında Bir Araştırma", Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar, Bahar 2007, V, 9-39. * Halk ve Kalebendiler, Kuleli Vak'ası Vakıf Defterinde Verilen Cezalardandı. Bunlardan bazıları; Halka zulüm, asayiç ve inzihiyet, sahtekarlık, kaçakçılık, vergi ödememek, ahlaksızlık, zina, fuhuş, iftira, şüpheli şahıslarla ilişki, şüpheli şahıslarla mezluk, dini ve siyasi suçlardan oluşmaktaydı. Kemal Dündüoğlu, Suç ve Ceza Osmanlı'da, Ankara: Ankara Baro Odası Yayınları, İstanbul 2007, s.87 vd.

